

Георгій Дмитрович Суворов
(до сторіччя від дня народження)

Г.Д. Суворов

17 травня 2019 року виповнилося 100 років від дня народження видатного математика, члена-кореспондента Академії наук України, Суворова Георгія Дмитровича.

Г.Д. Суворов (1919–1984) був засновником відділу теорії функцій ІПММ НАН України та, практично одночасно, з 1966 року організатором і першим завідувачем кафедри математичного аналізу і теорії функцій Донецького державного університету.

Під його безпосереднім керівництвом виник і регулярно (раз у два роки) проходив Донецький Колоквіум з теорії квазіконформних відображень та їх узагальнень, який мав широку популярність в колишньому Союзі. Праці Колоквіуму акумулювали в собі найновіші досягнення з теорії відображень в СРСР. Вони мали найвищий світовий рівень.

Г.Д. Суворов народився 17.05.1919 у м. Саратові в сім'ї робітника. Закінчив фізико-математичний факультет Томського державного університету в червні 1941 року. Відразу після цього пішов на фронт, учасник Великої вітчизняної війни. У 1941–1946 роках служив в інженерних військах. За військову службу був нагороджений трьома медалями. Демобілізувався в травні 1946 року.

Потім, з жовтня 1946, він навчався в аспірантурі Томського державного університету під керівництвом відомого фахівця з теорії функцій комплексної змінної П.П. Куфарєва. Результатом даного періоду наукової роботи Г.Д. Суворова стала кандидатська дисертація, присвячена теорії простих кінців послідовності областей, що сходяться до ядра, яка була захищена ним у 1951 році.

У наступних своїх дослідженнях Г.Д. Суворов встановив деякі метричні і топологічні властивості, загальні для конформних, квазіконформних, гармонійних та інших відображень. Результати лягли в основу його докторської дисертації “Основні властивості деяких класів топологічних відображень плоских областей із змінними межами”, яка була захищена ним в Інституті математики СБ АН СРСР в березні 1961 року. В 1951–1966 роках Г.Д. Суворов пройшов шлях від асистента до професора, а потім і завідувача кафедрою теорії функцій Томського державного університету.

Таким чином, ставши провідним фахівцем в області теорії відображень, у 1965 році Г.Д. Суворов за рекомендацією віце-президента (1957–1976) АН СРСР академіка М.А. Лаврентьєва, який сам був одним із найбільших фахівців в області теорії функцій комплексної змінної зі світовим ім'ям, був обраний членом-кореспондентом Академії наук України та переїхав до Донецька. Разом з ним в Донецьк переїжджають к.ф.-м.н. І.С. Овчинніков, аспірант В.Ф. Луференко, а також студенти 3-го курсу В.М. Міклюков, Л.М. Карташов і В.І. Кругліков.

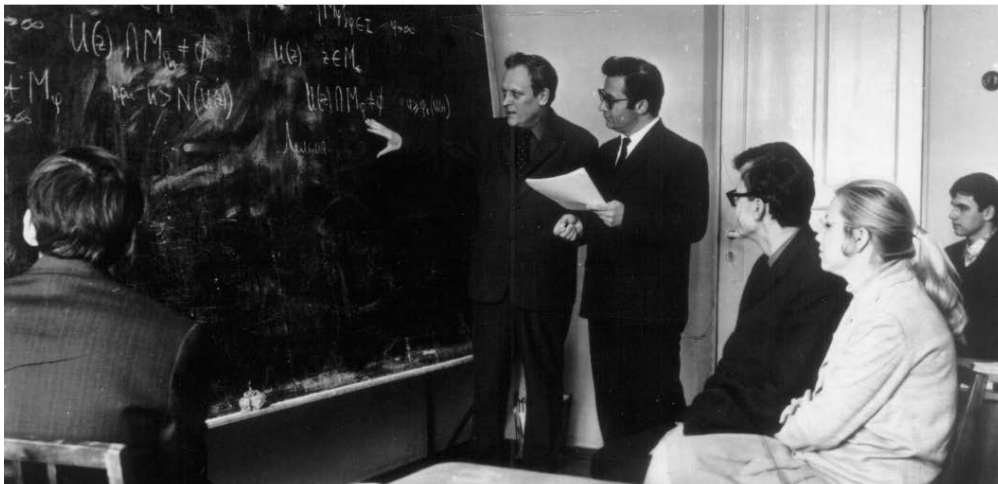
Роботи Г.Д. Суворова, його учнів В.Ф. Галло, О.В. Іванова, Б.П. Куфарєва, В.Ф. Луференко, В.М. Міклюкова, І.С. Овчиннікова, Ю.В. Помельнікова та інших були присвячені дослідженню відображень, які є прямими узагальненнями квазіконформних відображень. Серед учнів Г.Д. Суворова – 14 кандидатів, з них – три доктори наук (Б.П. Куфарєв, В.М. Міклюков, І.С. Овчинніков). Г.Д. Суворов є автором близько 80 робіт і 6 монографій. Роботи Г.Д. Суворова лягли в основу нового наукового напрямку, присвяченого вивченню плоских і просторових відображень з обмеженим інтегралом Діріхле та їх узагальнень, де йому належить новий метод “принцип довжини – площі”.

Ним було розвинено теорію простих кінців послідовності плоских областей із змінними межами, що сходяться до невідроджені ядру, яка аналогічна теорії Каратеодорі, отримані двосторонні оцінки спотворення відносних відстаней та встановлено геометричні умови рівномірної збіжності послідовності топологічних відображень у замкнутих областях, доведено також теореми про спотворення ліній рівня, граничних дуг, площ приграничних кілець, теореми типу покриття.

Г.Д. Суворов (спільно з його учнем О.В. Івановим) був творцем ще одного напрямку, що лежить на стику теорії аналітичних функцій і теоретико-множинної топології та пов'язаного з топологічними аспектами граничної відповідності при конформних відображеннях. Зокрема, він довів, що безліч метризованих конформно-інваріантних бікомпактних розширень будь-якої області нескінченно.

Г.Д. Суворов вважав, що “сьогодні ідеалом (та метою!) в теорії функцій можна вважати досягнення такої ситуації, коли ми будемо мати у своєму розпорядженні велику кількість різних класів функцій та для кожного класу мати розроблений

каталог властивостей (метричних і топологічних)”, і його наукова школа в значній мірі досягла успіху при вирішенні цього надзавдання.

Г.Д. Суворов з В.Ф. Галло під час наукового семінару

Г.Д. Суворов дивним чином поєднував наукову і педагогічну діяльність. Особливо яскраво це проявлялося в його курсі “Основи наукових досліджень”, який він читав студентам Донецького університету, вмільо розкриваючи творчі секрети “винаходи в математиці”. На основі цього курсу, вже після його смерті, була підготовлена монографія “Про мистецтво математичного дослідження”, яка вдало поєднувала як його особистий досвід, так і досвід провідних учених усього світу в математичній творчості.

Крім інтересу до математики, Г.Д. Суворов захоплювався нумізматиною, лижними та велосипедними прогулянками, зібрав велику колекцію медалей та книг.

СПИСОК ПРАЦЬ Георгія Дмитровича Суворова

1. *Суворов Г.Д.* О семействах вложенных друг в друга областей // Труды Сиб. физ.-техн. ин-та при ун-те. – 1948. – Т. 27. – С. 61–62.
2. *Суворов Г.Д.* Простые концы последовательности плоских областей, сходящейся к ядру // Матем. сб. – 1953. – Т. 33 (75). – С. 73–100.
3. *Суворов Г.Д.* On the Prime Ends of a Sequence of Plane Regions Converging to a Nucleus // Trans. Amer. Math. Soc. – 1955. – Vol. 1, No. 2. – С. 67–93.
4. *Суворов Г.Д.* Замечание к одной теореме М.А. Лаврентьева // Учен. зап. ун-та, Томск. – 1955. – Т. 25. – С. 3–8.
5. *Суворов Г.Д.* О непрерывности в замкнутом круге функций регулярных в открытом круге // Успехи матем. наук. – 1956. – Т. 11, No. 3(69). – С. 177–179.
6. *Суворов Г.Д.* О порядке равномерной непрерывности одного класса однолистных отображений в замкнутых областях // Доклады АН СССР. – 1956. – Т. 107. – С. 2–23.

7. Суворов Г.Д. О непрерывности однолистных отображений произвольных замкнутых областей // Доклады АН СССР. – 1956. – Т. 108. – С. 777–779.
8. Суворов Г.Д. О непрерывности однолистных отображений произвольных замкнутых областей // Труды 3-го Всесоюзного матем. съезда, М. – 1956. – Т. 1. – С. 103–104.
9. Суворов Г.Д. Теорема в областях с разрезами // Доклады VII научн. конф. ун-та, посвящ. 40-летию Великой Октябрьской социалистической революции, Томск. – 1957. – No. 2. – С. 14–15.
10. Суворов Г.Д., Прилепко А.И. Теорема о сходящихся последовательностях аналитических функций // Доклады VII научн. конф. ун-та, посвящ. 40-летию Великой Октябрьской социалистической революции, Томск. – 1957. – No. 2. – С. 17.
11. Суворов Г.Д. Об искажении расстояний при однолистных отображениях замкнутых областей // Матем. сб. – 1958. – Т. 45, No.2. – С. 159–180; 1959. – Т. 48, No. 2. – С. 251–252.
12. Суворов Г.Д. К теории простых концов последовательности плоских областей, сходящейся к ядру // Труды Томского ун-та. – 1959. – Т. 144. – С. 22–26.
13. Суворов Г.Д., Ионин В.К. О компонентах множеств уровня функции-расстояния до плоского континуума // Доклады АН СССР. – 1959. – Т. 129, No. 3. – С. 496–498.
14. Суворов Г.Д., Прилепко А.И. Одна теорема существования для сходящихся последовательностей аналитических функций // Успехи матем. наук. – 1959. – Т. 14, No. 1. – С. 215–218.
15. Суворов Г.Д. Соответствие границ при топологических отображениях плоских областей с переменными границами // Доклады АН СССР. – 1959. – Т. 124, No. 4. – С. 722–746.
16. Суворов Г.Д. Павел Парфентьевич Куфарев (к 50-летию со дня рождения) // Труды Томского ун-та. – 1959. – С. 144.
17. Суворов Г.Д. Исправление к статье “Об искажении расстояний при однолистных отображениях, замкнутых односвязных областей” // Матем. сб. – 1959. – Т. 48 (90), No. 2.
18. Суворов Г.Д. Искажение расстояний при однолистных Q -квазиконформных отображениях плоских областей // Сиб. матем. журнал. – 1960. – Т. 1, No. 3. – С. 492–522.
19. Суворов Г.Д. К вопросу о геометрических условиях, обеспечивающих равномерную сходимость последовательности топологических отображений в плоской области // Докл. научн. конф. по теорет. и прикл. вопр. матем. и мех., Томск. – 1960. – С. 40–41.
20. Суворов Г.Д. Основная теорема о соответствии границ при топологических отображениях класса $\tilde{B}L_k$ плоских областей с переменными границами // Докл. научн. конф. по теорет. и прикл. вопр. матем. и мех., Томск. – 1960. – С. 39–40.
21. Суворов Г.Д. Некоторые топологические свойства областей, граница которых содержит простую дугу Жордана // Труды Томского ун-та. – 1961. – Т. 155. – С. 36–41.
22. Суворов Г.Д. Принцип длины и площади для Q -квазиконформных отображений // Доклады АН СССР. – 1961. – Т. 140, No. 6. – С. 1267–1269.
23. Суворов Г.Д. Основные свойства некоторых общих классов топологических отображений плоских областей с переменными границами // Успехи матем. наук. – 1962. – Т. 17, No. 3. – С. 221–226.
24. Суворов Г.Д., Кузик Г.А. Элементарные “конформные” отображения, осуществляемые решениями простейших систем дифференциальных уравнений в частных производных первого порядка // Докл. 3-й Сиб. конф. по матем. и мех., Томск. – 1962. – С. 32.
25. Суворов Г.Д. Topological mappings of plane regions with variable boundaries. Abstracts of short communications // Intern. Congress Math., Stockholm. – 1962.
26. Суворов Г.Д. Однолистные отображения плоских областей и множества простых концов области обобщенной меры нуль // Доклады АН СССР. – 1963. – Т. 152, No. 2. – С. 296–298.
27. Суворов Г.Д. Принцип длины и площади для внутренних Q -квазиконформных отображений // Труды Томского ун-та. – 1963. – Т. 169. – С. 18–23.
28. Суворов Г.Д. Общие свойства плоских топологических отображений областей с переменными границами // Сборник тезисов докладов I научной сессии вузов, объединенных западносибирским советом по координации научно-исследовательской работы, Томск, 1963.
29. Суворов Г.Д. О роли разных форм обучения и стимулирования студенческого научного творчества // Вопросы воспитания и преподавания в университете: Сборник статей. – Л., 1964.

30. Суворов Г.Д. Метрические свойства плоских и пространственных отображений в замкнутых областях // Докл. 3-й Сиб. конф. по матем. и мех., Томск. – 1964. – С. 15–18.
31. Суворов Г.Д. Метрические свойства плоских однолистных отображений замкнутых областей // Доклады АН СССР. – 1964. – Т. 157, No. 4. – С. 802–805.
32. Суворов Г.Д., Бакланов М.В. О замкнутости некоторых классов отображений относительно равномерной сходимости // Докл. 3-й Сиб. конф. по матем. и мех., Томск. – 1964. – С. 34–35.
33. Суворов Г.Д. О непрерывной сходимости в замкнутом ядре последовательности отображений класса $\tilde{B}L_k$ // Труды Томского ун-та. – 1964. – Т. 175. – С. 23–28.
34. Суворов Г.Д. О равномерной сходимости последовательности плоских топологических отображений класса $\tilde{B}L_k$ // Труды Томского ун-та. – 1964. – Т. 175. – С. 12–22.
35. Суворов Г.Д. Основная теорема о соответствии границ для последовательности топологических отображений класса BL_k плоских областей // Сиб. матем. журнал. – 1964. – Т. 5, No. 5. – С. 1152–1162.
36. Суворов Г.Д., Овчинников И.С. Преобразования интеграла Дирихле и пространственные отображения // Доклады АН СССР. – 1964. – Т. 154, No. 3. – С. 523–526.
37. Суворов Г.Д. О роли разных форм обучения в стимулировании студенческого научного творчества // Вопросы воспитания и преподавания в университете. Сборник статей. – Л., 1964.
38. Суворов Г.Д. Семейства плоских топологических отображений. – Новосибирск: Изд-во СО АН СССР, 1965.
39. Суворов Г.Д., Бакланов М.В. Искажение относительных расстояний в замкнутых областях при топологических отображениях класса $BL(\lambda)$ в конформно-инвариантной метрике // Труды Томского ун-та. – 1965. – Т. 182. – С. 15–26.
40. Суворов Г.Д. Метрические свойства плоских и пространственных отображений в замкнутых областях // Тезисы докл. Междунар. конф. по теории аналит. функции, Ереван. – 1965. – С. 59.
41. Суворов Г.Д. Метрические свойства плоских однолистных отображений замкнутых областей // Труды Томского ун-та. – 1965. – Т. 182. – С. 46–58.
42. Суворов Г.Д., Бакланов М.В. О замкнутости некоторых классов отображений относительно равномерной сходимости // Труды Томского ун-та. – 1965. – Т. 182. – С. 3–14.
43. Суворов Г.Д., Овчинников И.С. Преобразования интеграла Дирихле и пространственные отображения // Сиб. матем. журнал. – 1965. – Т. 6, No. 6. – С. 1292–1314.
44. Суворов Г.Д., Кузик Г.А. Расширенное понятие квазиконформности плоского отображения и линейные системы дифференциальных уравнений смешанного типа // Тезисы докл. Междунар. конф. по теории аналит. функций, Ереван. – 1965. – С. 33–34.
45. Суворов Г.Д., Кузик Г.А. Расширенное понятие квазиконформности плоского отображения и линейные системы дифференциальных уравнений смешанного типа // Доклады АН СССР. – 1966. – Т. 168, No. 2. – С. 280–283.
46. Суворов Г.Д., Кузик Г.А. Расширенное понятие квазиконформности плоского отображения и линейные системы дифференциальных уравнений смешанного типа // Тезисы тр. науч. сообщений Междунар. конгресса математиков, Секция 4, М. – 1966. – С. 60–61.
47. Суворов Г.Д. Метрические свойства плоских и пространственных отображений // Тезисы докл. Секции матем. и мех. науч. сессии Донецкого научного центра АН УССР, Донецк, 1967.
48. Суворов Г.Д., Галло В.Ф. Множество моногенности кольцевых отображений // Тезисы докл. секции матем. и мех. науч. сессии Донецкого научного центра АН УССР, Донецк, 1967.
49. Суворов Г.Д. Метрические свойства отображений с ограниченным интегралом Дирихле. “Итоги исследований по математике и механике за 50 лет, 1917–1967”. – В кн.: Труды межвузовской научной конференции, посвященной 50-летию Великой Октябрьской социалистической революции, Томск, 1967.
50. Суворов Г.Д. Равностепенная устойчивость конформных отображений замкнутых областей // Укр. матем. журн. – 1968. – Т. 20, No. 1.
51. Суворов Г.Д. Множини моногенності диференційованих плоских кільцевих відображень // Доповіді АН УРСР, Сер. А. – 1968. – No. 2.

52. Суворов Г.Д., Кузык Г.А. Расширенное понятие квазиконформности и системы дифференциальных уравнений смешанного типа // Труды Томск. ун-та. Сер. мех.-мат. – 1968. – С. 200.
53. Суворов Г.Д. Первый Донецкий коллоквиум по теории квазиконформных отображений и ее обобщениям // Успехи матем. наук. – 1969. – Т. 24, No. 3 (147). – С. 241–242.
54. Суворов Г.Д. Расширения топологических структур и метрические свойства отображений // Proceedings of the J. International Symposium on Extension Theory of Topological Structures and its Applications. VEW Dentsakes Verlag des Wis-senschatlen. Berlin. – 1969. – P. 257–273.
55. Суворов Г.Д. Общность функций искусства и науки в процессе образования и воспитания детей и юношества (ротапринт). – М., Знание, 1970. – С. 1–18.
56. Суворов Г.Д. Теория квазиконформных отображений и примыкающие к ней вопросы // История отечественной математики в четырех томах, Т. 4, кн. 1 (1917–1967). – К.: Наукова думка, 1970. – С. 311–353.
57. Суворов Г.Д., Луференко В.П. Семейства гомеоморфизмов, равномерно непрерывных по относительным метрикам // Доклады АН СССР. – 1970. – Т. 162, No. 1. – С. 30–33.
58. Суворов Г.Д. Второй Донецкий коллоквиум по теории квазиконформных отображений и ее обобщениям, посвященный 70-летию со дня рождения академика М.А. Лаврентьева // Успехи матем. наук. – 1971. – Т. 24, No. 3(159). – С. 231–232.
59. Суворов Г.Д., Луференко В.П. Про понятія тіла простого кінця в теорії Каратеодорі // Доповіді АН УРСР, Сер. А. – 1971. – No. 2. – С. 106–108.
60. Суворов Г.Д., Луференко В.П. О понятии тела простого конца в теории Каратеодори // Метрические вопросы теории функций и отображений, в. III. – К., Наукова думка, 1971. – С. 71–80.
61. Суворов Г.Д., Луференко В.П. Семейства гомеоморфизмов, относительные метрики и теорема Каратеодори // Сиб. матем. журнал. – 1972. – Т. 13, No. 2. – С. 368–383.
62. Суворов Г.Д. Проблеми підготовки математиків-дослідників // Вісник АН УРСР. – 1972. – No. 11. – С. 62–71.
63. Суворов Г.Д., Миклюков В.М. О существовании и единственности квазиконформных отображений с неограниченными характеристиками // Дослідження з теорії функцій комплексної змінної та її застосувань (ротапринт). – К., 1972. – С. 45–53.
64. Суворов Г.Д. Бикомпактные расширения топологических пространств и метрическая теория отображений // VI Всесоюзная топологическая конференция, Тбилиси, 2–7 октября 1972 г., Тезисы. – Тбилиси, Мецниереба, 1972. – С. 113.
65. Суворов Г.Д., Цекановский Э.Р. Третий Донецкий коллоквиум по теории квазиконформных отображений и ее обобщениям // Успехи матем. наук. – 1973. – Т. 28, No. 1 (169). – С. 264–266.
66. Суворов Г.Д., Мышкис А.Д. О конформно-инвариантных бикомпактных расширениях плоской односвязной области // Доклады АН СССР. – 1973. – Т. 212, No. 4. – С. 822–82.
67. Суворов Г.Д., Гольдшмидт А.И. Теорема о предельных множествах и неметризуемая бикомпактификация области, инвариантная при конформных отображениях // Доклады АН СССР. – 1973. – Т. 213, No. 5. – С. 1018–1020.
68. Суворов Г.Д. Общность функций искусства и науки в процессе образования и воспитания детей и юношества. Музыкальное воспитание в современном мире // Материалы IX конференции международного общества по музыкальному воспитанию (ИСМЕ). – М., Советский композитор, 1973. – С. 112–125.
69. Суворов Г.Д. Метрична теорія простих кінців плоскої області // Доповіді АН УРСР, Сер. А. – 1974. – No. 7. – С. 608–610.
70. Суворов Г.Д. Донецкі коллоквиум з теорії квазиконформних відображень та її узагальнень // Вісник АН УРСР. – 1974. – No. 3. – С. 89–90.
71. Суворов Г.Д., Луференко В.П. Четвертый Донецкий коллоквиум по теории квазиконформных отображений и ее обобщениям // Успехи матем. наук. – 1975. – Т. 30, No. 3 (183). – С. 207–208.
72. Суворов Г.Д., Галло В.Ф. Множества моногенности плоских непрерывных кольцевых отображений // Доклады АН СССР. – 1975. – Т. 222, No. 3. – С. 523–526.
73. Суворов Г.Д. Относительная метрика и простые концы односвязной области // Метрические вопросы теории функций и отображений, в. VI. – К., Наукова думка, 1975. – С. 116–125.
74. Суворов Г.Д., Гольдшмидт А.И. Предельные множества отображений и неметризуемая би-

- компактификация метрических пространств // Сиб. матем. журнал. – 1976. – Т. 17, No. 1. – С. 58–74.
75. Суворов Г.Д., Помельников Ю.В. Новое семейство конформно-инвариантных метризуемых бикомпактных расширений плоской области // Доклады АН СССР. – 1977. – Т. 235, No. 5. – С. 1017–1019.
  76. Суворов Г.Д., Помельников Ю.В. Бикомпактные расширения плоской односвязной области, инвариантные при конформных расширениях: Тезисы // VII Всесоюзная топологическая конференция, Минск, 1977. – С. 153–154.
  77. Суворов Г.Д. Пятый Донецкий коллоквиум по теории квазиконформных отображений и ее обобщениям // Успехи матем. наук. – 1977. – Т. 32, No. 4 (196). – С. 277–278.
  78. Суворов Г.Д., Иванов О.В., Помельников Ю.В. Конформно-инвариантные бикомпактные расширения односвязной области // Доклады АН СССР. – 1978. – Т. 240, No. 6. – С. 1281–1284.
  79. Суворов Г.Д., Помельников Ю.В. Новое семейство конформно-инвариантных метризуемых бикомпактных расширений плоской области // Сиб. матем. журнал. – 1980. – Т. 24, No. 2. – С. 301–329.
  80. Суворов Г.Д., Иванов О.В., Помельников Ю.В. Полные решетки конформно-инвариантных бикомпактных расширений // Сиб. матем. журнал. – 1981. – Т. 22, No. 6. – С. 1250–1265.
  81. Суворов Г.Д. Метрическая теория простых концов и граничные свойства плоских отображений с ограниченными интегралами Дирихле. – К.: Наукова Думка, 1981.
  82. Суворов Г.Д., Иванов О.В. Задача Дирихле на некоторых конформно-инвариантных бикомпактных расширениях плоской области // Докл. АН УССР, Сер. А. – 1982. – No. 1. – С. 16–19.
  83. Суворов Г.Д., Иванов О.В. Устойчивые конформно-инвариантные бикомпактные расширения // Докл. АН УССР, Сер. А. – 1982. – No. 2. – С. 11–14.
  84. Суворов Г.Д., Иванов О.И. Полные решетки конформно-инвариантных компактификаций области. – К.: Наукова Думка, 1982.
  85. Суворов Г.Д. “Обобщенный принцип длины и площади” в теории отображений. – К.: Наукова Думка, 1985.
  86. Суворов Г.Д. Простые концы и последовательности плоских отображений. – К.: Наукова Думка, 1986.
  87. Суворов Г.Д. Об искусстве математического исследования. – Донецк: Изд-во ТЕАН, 1999.